

"Goed voor het archief ..."

Over archiefvormers, archiefbescheiden en archivariissen*

door

Gustaaf JANSSENS

Soms gebeurt het dat men mij vraagt: "*Hoe is het in de Koninklijke Bibliotheek?*" Wanneer ik dan antwoord: "*Ik werk niet in de bibliotheek, ik ben archivaris*", dan zie ik verwondering, niet-begrijpen, en soms ook nauwelijks verhuuld medelijden op het gelaat van de gesprekspartner verschijnen. Men durft het niet zeggen, maar ik voel dat men denkt: "*Tja, hij heeft geschiedenis gestudeerd, heeft een doctoraat gemaakt, maar is uiteindelijk in een archief terecht gekomen ...*". Meestal volgt daarop de vraag: "*Maar, werk je dan niet in de bibliotheek van het Koninklijk Paleis?*" Ik antwoord dan: "*Ik werk in het Koninklijk Paleis, maar niet als bibliothecaris, wel als archivaris*". Op dat moment is de verwarring volledig.

"Archivaris bij het Koninklijk Paleis": daar kan men zich niets bij voorstellen. Lakei, hofdame, kamermeisje, stalknecht, chauffeur of een andere functie die al dan niet tot de verbeelding spreekt, tot daar nog aan toe, maar "archivaris" en dan nog wel een gepromoveerd historicus in die functie, hoe kan dat nu?

Er is vaak gêne en onwetendheid met betrekking tot de functie van archivaris. Dat is zo voor de "man in de straat", maar evenzeer bij academici en wetenschappers. Toen een studente aan een Vlaamse universiteit enkele jaren geleden bij het eindexamen van de tweede licentie geschiedenis aan haar promotor vertelde dat zij de interuniversitaire opleiding "Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer" ging volgen, reageerde de hoogleraar met de vraag "*ge gaat u toch zeker niet begraven in een archief?*".

Respect voor het beroep van de archivaris is zeldzaam en de onwetendheid over zijn/haar werk groot. Vaak wordt de archivaris beschreven als "stoffig en depressief", of wordt hij/zij zonder nadenken

* Deze reflectie op het werk van de archivaris heeft veel te danken aan een jarenlange samenwerking en aan vele gesprekken met talrijke collega's-vakgenoten. Mevrouw dr. Hilda Coppejans-Desmet, mevr. dr. Griet Maréchal, prof. dr. Juul Verhelst, dr. Jacques Mertens, mevr. lic. Leen Charles en de heer lic. Johan Vannieuwenhuysse wil ik daarom hier graag uitdrukkelijk vermelden.

"bibliothecaris" genoemd¹. Onderzoek van een Franse collega toonde aan dat de term "archives" in de pers niet alleen dikwijls oneigenlijk of foutief wordt gebruikt, maar dat er vaak ook een pejoratieve bijklank aan kleeft².

De hedendaagse archivaris is evenwel niet de wereldvreemde stofjas-man of stofjas-vrouw-met-het-briljetje die oude papieren bewaart, hele dagen gegevens noteert en, in een bij voorkeur ouderwets kantoor, bezig is met wat men dan gewoonlijk "stoffige archieven" noemt. Zulke karikatuur duikt nog altijd op in verhalen en in populaire televisieseries, waar men dan een wat simpel, maar toch altijd goedgehartig persoon opvoert. Hij klungelt wat aan, doet niemand kwaad, deugt eigenlijk nergens voor, maar "is goed voor het archief". Dat archivistiek een wetenschap is en de archivaris een gekwalificeerd wetenschapper, dat is iets waar velen blijkbaar nog nooit van gehoord hebben.

ARCHIEF EN ARCHIVISTIEK

Vele archivistische termen dekken een heel eigen lading, worden door archivarissen dagelijks gebruikt, maar zijn voor niet-vakgenoten niet altijd duidelijk. Daarom is het nuttig vooraf enkele terminologische preciseringen te geven in antwoord op de vragen: "Wat is 'archieff'?" "Wat is een 'archiefformer'?" "Is 'oud papier' 'archieff'?" "Is archieff 'papier' en is het 'oud'?"

Onder "archieff" of "archieffbescheiden" verstaat men:

*"al die bescheiden die ongeacht hun [datum,] vorm [en drager], naar hun aard bestemd zijn om te berusten onder de instelling, persoon of groep personen die deze heeft ontvangen of opgemaakt uit hoofde van zijn/haar activiteiten of vervulling van zijn/haar taken"*³.

1. D. Vaisey, "The image of the archivist", in: *Janus*, 1992 (afl. 2), p. 167. In *De Standaard* (22-23 nov. 1997, p. 37) presteerde de redactie het om boven een boeiend vraaggesprek met archivaris Joachim Gauck, federaal zaakgelastigde voor de documenten van de staatsveiligheid van de voormalige DDR, de titel "Bibliothecaris van Stasi-documenten Joachim Gauck over het Duitse wantrouwen" te zetten.

2. M.-A. Chabin, "Les nouvelles archives ou conclusions d'une revue de presse", in: *La Gazette des Archives*, n° 172 (1996, afl. 1), p. 114-115 en p. 122-123. Een flagrant recent voorbeeld van foutief gebruik van het begrip "archieff" was de bewering dat de universiteitsbibliotheek van de KU Leuven haar archieff doorneemt op zoek naar dubbele boeken: *De Morgen*, 18 maart 1999, p. 9.

3. *Lexicon van Nederlandse archiefftermen*, Den Haag, 1983, nr. 1, aangevuld met de definitie in H. Coppens, *Archieffterminologie. Archiefftermen voor gebruik in het Rijksarchieff* (Miscellanea Archivistica. Manuale, 5), Brussel, 1990, nr. 16.

Archief is dus niet bij bepaling "oud", is niet noodzakelijk "papier", laat staan "oud papier".

Een "archiefvormer" noemt men:

*"een zelfstandig handelend orgaan, persoon of groep personen die archiefbescheiden ontvangen of opgemaakt, verzameld en bewaard heeft vóór hun overbrenging naar een archiefbewaarsplaats"*⁴.

Een archiefvormer is dus de instelling of de persoon die aan de basis ligt van het feit dat er archief is⁵.

Het is, met deze definities voor ogen, duidelijk waarin "archief" verschilt van "documentatie" en waarom een archiefdienst zo verschillend is van een bibliotheek of een documentatiecentrum. Archief is de neerslag van een activiteit die wordt uitgeoefend door een instelling of een persoon. De informatie die een archiefbestand biedt is dus altijd "informatie in samenhang", is altijd contextgebonden.

Volgens het "herkomstbeginsel" dienen archiefstukken te worden teruggebracht tot het archiefbestand waaruit ze afkomstig zijn en dienen zij in dat bestand hun oorspronkelijke plaats terug in te nemen⁶. Het "structuurbeginsel" bepaalt *"dat een archiefbestand een geheel is, waarvan de historisch bepaalde eigen structuur, de zogenaamde 'oude orde', niet mag worden verstoord en zo nodig moet worden hersteld"*⁷.

Een archivaris zal dus bij het ordenen van een archiefbestand zorgvuldig de oude orde dienen te reconstrueren en niet zo maar een zelf uitgedachte of door een classificatiesysteem aangereikte ordening op het archief toepassen.

De aangehaalde archieftermen behoren tot de vaktaal en duiden ondubbelzinnig een gedefinieerd begrip aan. Het is dan ook noodzakelijk dat iedereen die met archief te maken heeft deze termen steeds correct gebruikt. Wie geen goed inzicht heeft in een vakgebied, zal zich meestal onnauwkeurig uitdrukken en wie zich binnen een vakgebied onnauwkeurig uitdrukt, kan geen aanspraak maken op wetenschappelijkheid. Daarom hebben zowel de archivaris als de archiefgebruiker er alle belang bij een genormaliseerde archiefterminologie te gebruiken⁸.

4. H. Coppens, *o.c.*, nr. 20.

5. G. Janssens, "Archiefvorming", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 67 (1991), p. 230-236.

6. J.L. Van der Gouw, H. Hardenberg, e.a., *Nederlandse archiefterminologie* (Archivistica, 2), Zwolle, 1962, nr. 84.

7. H. Coppens, *o.c.*, nr. 135. Zie ook *Lexicon van Nederlandse Archieftermen*, nr. 9.

8. G. Janssens, "Eén terminologie voor alle Nederlandstalige archivariissen: vanzelfsprekend en noodzakelijk", in: *"Een kompas met vele streken"*. *Studies over Antwerpen, scheepvaart en archivalieken aangeboden aan dr. Gustaaf Asaert ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag* (red. G. Maréchal) (Archiefkunde, 5), Antwerpen, 1994, p. 100.

Om een goede communicatie tussen de vakgenoten te bevorderen, werd in 1948 de Internationale Archiefraad (International Council on Archives - Conseil International des Archives. ICA/CIA) opgericht⁹. In de schoot van de ICA/CIA werd al vrij vlug na de oprichting speciale aandacht aan de archiefterminologie. Men wenste geen 'internationale taal' te ontwikkelen, maar men wilde er wel voor zorgen dat archivariissen precies zouden weten welke archieftermen in de diverse talen worden gebruikt om een welbepaald begrip aan te duiden¹⁰.

In het Nederlandse taalgebied werd vooral door de Nederlandse collega's op het vlak van de archiefterminologie baanbrekend werk verricht. Het *Lexicon van Nederlandse Archieftermen* uit 1982 is dan ook in Nederland en Vlaanderen nog steeds normerend. Het wordt momenteel herwerkt en een nieuwe versie wordt over enkele jaren verwacht. In België publiceerde mevrouw dr. Hilda Coppejans-Desmedt in 1988 *Grondbegrippen en terminologie*¹¹. De publicatie van mevrouw Coppejans werd in 1990 gevolgd door *Archiefterminologie. Archieftermen voor gebruik in het Rijksarchief* van de hand van dr. Herman Coppens. Dit lexicon geldt, krachtens "Mededeling nr. 74" van de Algemene Rijksarchivaris, als norm voor de Nederlandse archiefterminologie bij het Belgische Rijksarchief¹². In 1994 kwam een eerste deel van de Franse archiefterminologie ten gebuik van het Rijksarchief van de pers. In deze publicatie is ook een Nederlandse termenindex opgenomen¹³.

Archivistiek is een internationale wetenschap, "omvattende de theorie, de techniek en de werkzaamheden in verband met de zorg voor en het beheer van archiefbescheiden"¹⁴. Deze wetenschap wordt op wereldschaal beoefend door archivariissen, is in volle ontwikkeling en participeert actief aan de snelle evolutie van de hedendaagse informatietechnologie¹⁵.

9. Over de ICA/CIA: J.-P. Wallot, "The International Council on Archives", in: *Janus*, 1993 (afl. 2), p. 7-11, M. Lekaukau, "A critical evaluation of the contribution of the I.C.A. towards archival development", *Ibidem*, 1996, p. 57-66 en J. van den Brock, "From Brussels to Beijing", in: *Archivum*, 43 (1997), p. 41-56.

10. G. Janssens, "Eén terminologie voor alle Nederlandstalige archivariissen: vanzelfsprekend en noodzakelijk", p. 100.

11. H. Coppejans-Desmedt, *Grondbegrippen en terminologie* (Miscellanea archivistica. Manuale. Preprint 13), Brussel, 1988.

12. H. Coppens, o.c.

13. R. Petit, D. Van Overstraeten, H. Coppens & J. Nazet, *Terminologie archivistique en usage aux Archives de l'Etat en Belgique*, I, Brussel, 1994.

14. H. Coppens, o.c., nr. 11.

15. C. Nougaret, "L'impact des technologies de l'information sur les archives et le travail de l'archiviste", in: *Archivum*, 43 (1997), p. 283-309; R.M. Kesner, "Archives in the Information Society", in: *Janus*, 1998 (afl. 1), p. 246-263.

De Vlaamse wetenschap is aanwezig op het internationale forum. Dit geldt bv. zowel voor aidsonderzoekers van het Instituut voor Tropische Geneeskunde te Antwerpen, voor de plantengenетици van de universiteit van Gent, voor farmacologen, voor ingenieurs, voor linguïsten en literatuurwetenschappers, voor filosofen, voor historici en voor archeologen. Dit internationale forum ligt ook open voor de Vlaamse archivaris. In het milieu van de Internationale Archiefraad spreekt men de namen van bij voorbeeld dr. Carlos Wyffels, erealgemeen rijksarchivaris en eresecretaris-generaal van de Internationale Archiefraad, en van mevrouw dr. Hilda Coppejans-Desmedt, eredepartementshoofd bij het Rijksarchief te Gent en eresecretaris van het Comité voor Bedrijfsarchieven van de Internationale Archiefraad, met respect en waardering uit¹⁶.

Archivaris zijn is geen sinecure. Toch zijn er mensen die dit beroep uitoefenen. Het zijn geen goedwillende amateurs of hulpvaardige historici, het zijn in steeds toenemende mate academisch gevormden die na het afronden van hun studie - bij voorkeur in de geschiedenis - een post-academische opleiding hebben gevolgd¹⁷. Waar tot voor enkele jaren de archivariissen in België - en dit in tegenstelling tot de collega's in de meeste andere landen ter wereld, ook in de landen van wat wij de Derde Wereld noemen - geen specifieke opleiding konden volgen, bestaat er nu een universitaire "Gespecialiseerde Opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer". Deze studierichting is een gemeenschappelijk initiatief van drie Vlaamse universiteiten (de VUB, de KU Leuven en de R.U.G.) en bestaat uit een aantal specifiek archivistische vakken, een archiefstage en een eindverhandeling¹⁸.

Hoewel de opleiding Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer binnen het vakgebied erg wordt gewaardeerd, is zij bij het publiek en zelfs bij de overheid nog te weinig bekend. Het gebeurt dan ook nog te weinig dat politici - zowel op het federale niveau als op

16. Over de loopbaan van beide archivariissen: *Bio-bibliografisch repertorium van het Wetenschappelijk Personeel = Répertoire bio-bibliographique du Personnel Scientifique* (red. H. Coppens) (Miscellanea Archivistica, 30), Brussel, 1981, p. 204-209 en p. 59-63, met aanvulling in *Het Rijksarchief in België = Les archives de l'Etat en Belgique. 1796-1996. Geschiedenis van de instelling en bio-bibliografisch repertorium van de archivariissen = Historique de l'institution et répertoire bio-bibliographique des archivistes* (red. H. Coppens & R. Laurent) (Miscellanea Archivistica. Studia, 86), Brussel, 1996, p. 646-648 en p. 334-335.

17. Over de archivaris vandaag: J. R. Cruz Mundet, "Pasado y futuro de la profesión de archivero", in: *Lligall*, 9 (1995), p. 113-120; J. Verhelst, "Van oude en van moderne archivistiek", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 73 (1997), p. 16-17.

18. J. Verhelst, "The postgraduate inter-university training programme in archival science and records management in Flanders", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 74 (1998), p. 111-116.

het niveau van de Vlaamse Gemeenschap - een beroep doen op de expertise van de opleiding inzake archief en archiefwetgeving.

DYNAMISCH ARCHIEFWEZEN IN VLAANDEREN

De archivaris heeft in Vlaanderen in de afgelopen 10-15 jaar een eigen identiteit gekregen. Er zijn verscheidene goed werkende stads- en gemeentearchieven en dankzij de belangrijke financiële steun van de Vlaamse provinciebesturen en akkoorden met het Rijksarchief zal het aantal gemeentearchieven nog toenemen¹⁹.

In West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Antwerpen dragen de provinciebesturen op substantiële wijze bij tot het archiefwezen in hun provincie door gemeentearchiefdiensten te subsidiëren. In Oost-Vlaanderen bestaat bovendien al lang een door het provinciebestuur georganiseerde cursus archivistiek voor gemeenteambtenaren²⁰. Ook het Rijksarchief richt geregeld bijscholingscursussen in.

Zowel de klassieke archivistiek, het vervullen van de noodzakelijke dienstverlening en het integreren van de moderne informatietechnologie worden dagelijks door vele onderzoekers in Vlaamse stadsarchieven gewaardeerd. In Brugge en Gent heeft men goede ervaringen met het geïnformatiseerd verwerken van gegevens met het oog op het "huizenonderzoek"²¹. Ook zijn databanken en informaticasystemen gemeengoed geworden. Nu het Internet ook de harten van de archivarissen begint te veroveren, opteren steeds meer archiefdiensten voor dit medium als informatiekanaal. Archievenoverzichten en inventarissen kunnen in steeds grotere mate van op elke plek van de wereld via het wereldwijde web geraadpleegd worden. In Vlaanderen verdienen het Antwerpse *eFloris*-project en de geautomatiseerde archieftoegangen, die via de uitstekend gemaakte en zeer gebruiksvriendelijke website van het Antwerpse stadsarchief raadpleegbaar zijn, een pluim en een eervolle vermelding²².

Geautomatiseerd documentbeheer is voor de Vlaamse archivaris geen verre toekomstdroom meer. Dankzij de inspanningen van stadsarchivaris a.i. Leen Charles en haar medewerksters en medewerkers

19. Zie in dit verband een rapport over Vlaams-Brabant: E. Aerts & E. Put, *Provinciale subsidiëring van het archief van gemeenten en O.C.M.W.'s in Vlaams-Brabant. Een tussentijds verslag* (Miscellanea Archivistica. Studia, 104), Brussel, 1998.

20. G. Gadeyne, "De initiatieven van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen m.b.t. de gemeentearchieven", in: *Actief in Archief. Huldeboek Hilda Coppejans-Desmedt* (Archiefkunde 4), Antwerpen, 1989, p. 81-88.

21. L. Charles e.a., *Huizenonderzoek in Gent: een handleiding*, Gent, 1994.

22. Raadpleegbaar via <<http://www.dma.be/efloris>>.

weet iedereen wat "Dulle Griet" voor de stad Gent en voor de onderzoekers in het Gentse stadsarchief betekent²³. Deze evolutie heeft wind in de zeilen en men stelt vast dat vele jongere collega's maar weinig problemen ondervinden bij het zich eigen maken van moderne informaticatechnieken. De archivaris kan en mag de informatie-technologie niet aan zich laten voorbij gaan.

Een beroepsvereniging is een niet te onderschatten forum. In Vlaanderen is er de sectie Archief van Vlaamse Vereniging voor Archief-, Bibliotheek- en Documentatiewezenen (VVBAD). De vereniging is lid van de Internationale Archiefraad en brengt de Vlaamse archivaris in contact met collega's archivariissen en collega's bibliothecarissen in binnen- en buitenland²⁴. De VVBAD publiceert het vakblad *Bibliotheek- & Archiefgids* (zes keer per jaar) en verspreidt maandelijks het mededelingenblad *Info*, waarin de sectie een eigen vaste rubriek heeft. Daarnaast is er - ook voor de sectie Archief - de niet te onderschatten logistieke ondersteuning van het verenigingssecretariaat.

Vlaanderen is sedert vele jaren in het internationale archiefwezen present. De voorzitter van de sectie Archief van de VVBAD wordt steeds uitgenodigd op de jaarlijks door de ICA/CIA voor de hoofden van de nationale archiefdiensten en de voorzitters van archivariissenverenigingen georganiseerde *Conférence Internationale de la Table Ronde des Archives* (CITRA). Ook met beroepsverenigingen uit Nederland, Duitsland, Frankrijk en Spanje zijn er goede contacten.

Ter gelegenheid van het Eerste Europees Archiefcongres (Maastricht, 2-5 okt. 1991), besloten een aantal Europese verenigingen van archivariissen elkaars publicaties te ruilen. De sectie Archief van de VVBAD verzorgt sedert 1992 op basis van dit en van ander materiaal jaarlijks in *Bibliotheek- & Archiefgids* een internationaal tijdschriftenoverzicht onder de titel "In archieftijdschriften gelezen". Dit overzicht, dat 1998 de inhoud van 32 archieftijdschriften analy

23. L. Charles & M. Van der Beke, "Dulle Griet: het archiefbeheerssysteem van de Stad Gent", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 73 (1997), p. 177-188.

24. G. Maréchal, "Archivariissen en bibliothecarissen. Een LAT-relatie", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 68 (1992, afl. 5), p. 10-12; "Het aantal professionele archivariissen in Vlaanderen is te klein voor een zelfstandige beroepsvereniging". Interview met J. Mertens" (red. G. Kwanten), in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 72 (1996), p. 182-186; G. Asaert, "De sectie Archief", in: *'Nu van hooger hand...'* *Vijfenzeventig jaar Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen* (red. G. Heymans), Antwerpen, 1997, p. 268-283 en G. Janssens, "Ausbildung: Grundausbildung und Ausbildung für besondere Bereiche des Archivwesens", in: *50 Jahre Verein deutscher Archivare. Bilanz und Perspektiven des Archivwesens in Deutschland. Referate des 67. Deutschen Archivtags 1996 in Darmstadt* (Hrg. D. Degreif & P. Dohms) (Der Archivar. Beiand 2), Siegburg, 1998, p. 232-237.

seerde, is uniek. Dankzij deze rubriek kan de Vlaamse archivaris de meest recente ontwikkelingen op het gebied van de archivaliek op de voet volgen²⁵.

Doorstroming van informatie is essentieel. In dit laatste decennium van de 20ste eeuw, het informatietijdperk bij uitstek, betekent verstoken blijven van kennis meer dan ooit achterstelling, onderwerping of minorisering. Wie anderen, wie collega's essentiële informatie onthoudt pleegt machtsmisbruik. De sectie Archief van de VVBAD maakt er dan ook een erezaak van om de internationale archivalische informatie en kennis zo goed en zo snel mogelijk door te geven. Dit is een heel belangrijke bijdrage tot de permanente vorming van alle archivarissen. Het maandelijks rubriek van de sectie Archief in *Info* is dan ook een doorgeefluik voor actuele informatie. Het spreekt vanzelf dat "listservers" betreffende het archiefwezen (o.a. ELARDO, beheerd door de VVBAD 'Werkgroep Automatisering'; ARXIFORUM, beheerd door de Associació d'Arxivers de Catalunya en MAJORDOMO, beheerd door de Internationale Archiefraad) een grote rol spelen bij het snel verspreiden van actuele informatie²⁶.

De 'Werkgroep Gemeentearchief' biedt de Vlaamse gemeentearchivarissen een uiterst nuttig discussieforum. Het feit dat er in Vlaanderen steeds meer professioneel geleide gemeentelijke archiefdiensten bestaan is dan ook mede te danken aan de inspanningen van de leden van deze werkgroep. In het recente verleden schonk de werkgroep aandacht aan het opstellen van een archiefreglement²⁷. Ook kwamen de onder het gezag van het Algemeen Rijksarchief uitgegeven bewaar- en vernietigingslijsten voor gemeentearchief in nauwe samenwerking met de werkgroep tot stand²⁸.

De Belgische archiefwet dateert uit 1955 en is dringend aan herziening toe²⁹. Al meer dan vijftien jaar ijvert de sectie Archief van de

25. "In archiefijdschriften gelezen", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 74 (1998), p. 202-209 en p. 242-260. Vanaf 1999 verschijnt in elke aflevering van *Bibliotheek- & Archiefgids* een aflevering van het overzicht.

26. Over deze "listservers": *Info*, 24 (1998, afl. 9), p. 16; 24 (1998, afl. 12), p. 17 en *Ibidem*, 25 (1999, afl. 2), p. 17-18.

27. J. Verhelst, "Elementen voor het reglement inzake zorg en beheer van gemeentearchief", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 73 (1997), p. 48-58.

28. G. Maréchal, *Bewaring en vernietiging van gemeentebescheiden. Richtlijnen en advies*, 3 dln., Brussel, 1986, 1990 en 1993.

29. Een overzicht van de problematiek rond de Belgische archiefwetgeving: J. Mertens, "De actuele stand van zaken over de archiefwetgeving in België", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 73 (1997), p. 87-91 en Idem, "Archieforganisatie in België en Vlaanderen", *Ibidem*, 74 (1998), p. 195-197. Zie ook F. Daelemans, "Une nouvelle loi sur les archives pour la Belgique fédérale: un véritable calvaire", in: *Archief- en Bibliotheekwezen in België = Archives et Bibliothèques de Belgique*, 66 (1995), p. 23-62.

VVBAD voor het tot stand komen van een nieuwe federale archiefwet in België. De 'Werkgroep Wetgeving en Beleid' bracht over deze problematiek een aantal publicaties uit, organiseerde studiedagen en zette een blauwdruk voor een archiefwet op papier³⁰. Ook werd commentaar geleverd op de talrijke, maar helaas tot op heden nooit tot een goed einde gekomen parlementaire initiatieven inzake archiefwetgeving³¹. De werkgroep kreeg in 1998 een nieuwe impuls, werd geconsulteerd met betrekking tot de specifieke archiefproblemen die de nieuwe wetgeving inzake de bescherming van de private levenssfeer meebrengt en werkt verder op het terrein van de federale en regionale archiefwetgeving³².

Naast het federale niveau zijn er in België ook de Gemeenschappen en Gewesten. Er is daarom - zoals dit in andere federale staten het geval is - archiefwetgeving op het niveau van deze overheden nodig: de Vlaamse Gemeenschap, het Brusselse Gewest, het Waalse Gewest, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, allen hebben een archiefdecreet nodig, zo niet zal er een juridisch vacuum ontstaan voor de archiefdocumenten die door deze overheden worden gevormd.

Beseft de overheid wel genoeg dat men in een goed archiefbeheer dient te investeren? Veel, zo niet alles, wordt in budgettaire termen vertaald, en een goed archiefbeheer en het uitbouwen van een sluitend archiefnet kosten geld. Slecht archiefbeheer kost de gemeenschap echter nog veel méér. Recente studies over het beheer van provinciearchief en van ziekenhuisarchief hebben intussen aangetoond dat goed archiefbeheer aanzienlijk kostenbesparend is³³. Ook kan bij een restauratie de bouwheer een aanzienlijke besparing realiseren door na te gaan of de originele bouwtekeningen van het gebouw of gebouwencomplex bewaard zijn. Indien deze plannen tijdig

30. "Voor een federale archiefwet. Voorstel van de sectie Archief van de Vlaamse vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen", in: *Een archiefwet voor het federale België. Bijdrage tot de discussie* (red. J. Mertens & J. Verhelst), Antwerpen, 1993, p. 55-68. Zie ook de eerder verschenen publicatie *Voor een nieuwe archiefwet. Advies van de Werkgroep Archiefbeleid* (red. J. Mertens & J. Verhelst) (Archiefkunde 2), Antwerpen, 1987.

31. In *Bibliotheek- & Archiefgids*, 70 (1994), p. 212-213 en *Ibidem*, 72 (1996), p. 90-94.

32. Zie bv. de *Nota betreffende het voorontwerp van een nieuwe archiefwet. Standpunt van de Werkgroep Wetgeving en Beleid*, in: *Info*, 25 (1999, afl. 3), p. 8-11 (verscheen ook in *Bibliotheek- & Archiefgids*, 75 (1999), p. 61-63).

33. K. Vandermeersch, "Besparingen inzake archiefbeheer van een openbaar bestuur. Casus: het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen" en A. Meiresonne, "Het medisch archief. Casus: campus Brugmann", in: *Besparen en degelijk archief- en documentbeheer* (red. J. Baerten, F. Scheelings & J. Verhelst) (Archiefinitiatief), 3, Brussel, 1996, p. 103-110 en p. 121-130.

aan de architecten en de aannemers worden bezorgd, kunnen nieuwe, tijdrovende en dus dure opmetingen worden vermeden.

Vanaf hun prilste jeugd komen jongeren met de bibliotheek en met de daarbij behorende moderne informatietechnologie in contact. In sommige lagere scholen zijn speciale taakleraren met de bibliotheek bezig³⁴. De impact van zulke "bibliotheekjuffen" of "-meesters" op de leerlingen is niet te onderschatten. Heel zelden echter wordt er in de onderwijscontext ook aan het archief aandacht geschonken. Het is echter niet gek om scholieren en leerlingen met archief in contact te brengen. Onder andere in Nederland zijn de ervaringen op dit terrein erg positief³⁵.

Enige jaren geleden heb ik, op uitnodiging van de bibliotheekjuf van de lagere school van mijn zoon in het zesde leerjaar over mijn werk als archivaris gesproken. De leerlingen hingen aan mijn lippen en mijn zoon was toch wel een beetje fier. Toen de klas de week daarop in een archiefcentrum (het KADOC te Leuven) op bezoek was, waren zowel de archiefmedewerkers als de leerlingen opgetogen. Zulke initiatieven verdienen navolging. Op deze wijze wordt het publiek van jongsaf vertrouwd met het archief en misschien zal er ooit een volksvertegenwoordiger of minister, dankzij een kennismaking met het archief als 10- of 12-jarige, later, wanneer hij of zij "groot en sterk" is geworden, wat meer aandacht voor het archiefwezen opbrengen.

DE ARCHIVARIS-SPECIALIST

Al blijft het wetenschappelijk ontsluiten van archiefbestanden één van de belangrijkste opdrachten, de hedendaagse archivaris doet veel meer dan enkel inventariseren.

Voor een archivaris ziet de opdracht er veelal als volgt uit: ofwel houdt men zich zo goed als uitsluitend bezig met de in de archiefdienst aanwezige nog te inventariseren statische archiefbestanden, waarbij men ook ten dienste van de archiefgebruiker staat; ofwel heeft de archivaris naast het inventarisatie- en studiezaalwerk ook

34. Zie in dit verband het dossier "Boekenjuffen (M/V)" in: *Klapper*, 5 (1997, afl. 4), p. 4-25.

35. C. Heeren, "Naar de Filistijnen? De basisschool en het archief", in: *Nederlands Archievenblad*, 98 (1994), p. 269-282; Th. Kuipers, "Archieven en educatie", in: *Archievenblad*, 102 (1998, afl. 3), p. 21-22 en T. van Slooten, "Heerlen, een voorbeeld. Omgevingsgeschiedenis bij het Stadsarchief Heerlen", *Ibidem*, 103 (1999, afl. 2), p. 16-18.

een taak ten opzichte van de archiefvormer. Zo heeft hij/zij dan ook een specifieke taak van bij het ontstaan van het document³⁶.

Continuïteit in het bestuur verzekeren en een transparant en democratisch volgens de beginselen van de rechtsstaat verlopend beleid voeren kan niet zonder goed bewaarde en goed beheerde archiefbescheiden³⁷. Enkel dan is er democratische controle mogelijk. Wil de overheid vermijden dat het beleid gecontroleerd wordt, dan zal zij bewust zogenaamd gevoelige of voor het beleid compromitterende dossiers vernietigen. Dit is o.a. gebeurd met talloze dossiers van de Duitse bezetter op het einde van de Tweede Wereldoorlog en het gebeurt tot op de huidige dag met archief van politie- en veiligheidsdiensten in dictatoriale regimes³⁸. Vernietiging was ook in België nog al te vaak het lot van kabinetsarchieven bij iedere regeringswisseling. Dankzij een campagne van het Belgische Algemeen Rijksarchief is daar nu verandering in gekomen³⁹.

Archiefbescheiden doorlopen een hele levenscyclus. Men spreekt dus van "dynamisch", "semi-dynamisch" en "statisch" archief. Deze fasen in de levenscyclus van archief zijn bepalend voor de mate van betrokkenheid van de archiefvormer met het archief. Ook zal het al dan niet tot een bepaalde levenscyclus behoren een voorwaarde zijn om tot archiefselectie over te gaan⁴⁰.

Archief wordt niet alleen gebruikt en bewaard, het wordt ook vernietigd. Een oordeelkundige vernietiging van archief behoort evenzeer tot de taak van de archivaris als de bewaring en de ontsluiting ervan. Wat bewaard wordt, blijft bewaard omdat het waarde heeft. In de dynamische fase gaat het om de administratieve en/of de juridische waarde van de stukken. Deze waarde kan beperkt zijn in de tijd

36. J. Borràs, "Les relacions entre els arxivers i els productors de documents", in: *Lligall*, 12 (1998), p. 101-115. Zie ook G. Maréchal, "De toekomst van de archivaris", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 67 (1991), p. 296-306.

37. M. Duchein, "L'arxiu en la defensa dels drets dels administrats", in: *Lligall*, 9 (1995), p. 55-63; A. Erlande-Brandenburg, "L'archiviste au sein de la nation démocratique", in: *Miscellanea in honorem Caroli Kecskémeti sub patrocinio Joannis Booms et Joannis Favier* (uitg. F. Daelemans) (Archief- en Bibliotheekwezen in België = Archives et Bibliothèques de Belgique. Extranummer 54), Brussel, 1998, p. 143-147.

38. G. Maréchal, "De toekomst van de archivaris", p. 297.

39. G. Maréchal, "Kabinetsarchieven. Stilaan een mentaliteitswijziging?" In: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 68 (1992, afl. 4), p. 44-47. De "oogst" aan politiek kabinetsarchief wordt duidelijk aan de hand van een recent verschenen repertorium van op het Algemeen Rijksarchief bewaard archief van privé-personen: M. D'Hoore, *Archives de particuliers relatives à l'histoire de la Belgique contemporaine (de 1830 à nos jours)* (Archives Générales du Royaume et Archives de l'Etat dans les Provinces. Guides, 40), 2 dln., Brussel, 1998.

40. J. Verhelst, *Het toezicht op en de selectie van archief* (Miscellanea Archivistica. Manuale. Preprint 9), Brussel, 1988, p. 2-3.

en de verplichte bewaartermijn van bepaalde documenten wordt soms zelfs bij wet geregeld. Men denke hierbij aan de bij wet geregelde bewaartermijn voor facturen en andere boekhoudkundige bescheiden. De waarde kan echter ook permanent zijn. Een akte van de burgerlijke stand heeft permanente administratieve en juridische waarde. Deze akten worden dan ook nooit vernietigd. Zulks geldt bv. ook voor het register van de beraadslagingen, de algemene rol van de rechtbank, de vonnisboeken, de zittingsbladen, enz. van het archief van de Burgerlijke Rechtbank van Eerste Aanleg⁴¹.

Voor de onderzoeker hebben een aantal "administratief waardelozes" documenten blijvende historische waarde. Goed beredeneerde selectie dringt zich dan ook op⁴². De meeste archiefbescheiden hebben na een zekere tijd geen administratieve of juridische waarde meer. Zij kunnen dan reglementair vernietigd worden. Bij selectie ter bewaring of vernietiging zal de archivaris er rekening dienen mee te houden dat een aantal archiefbescheiden ook wetenschappelijke waarde kunnen hebben. Bouwtekeningen en plannen van een gebouw dat al lang is afgebroken, hebben voor de Regie der Gebouwen veelal geen onmiddellijk nut meer. Zij kunnen wel blijvende wetenschappelijke en cultuur-historische waarde hebben.

Bij het selecteren ter bewaring of ter vernietiging maakt de archivaris keuzes. Dat zulks niet lichtzinnig kan gebeuren is evident. Voor de archiefgebruikers - dit kunnen zowel de archiefvormers als de onderzoekers zijn - hebben de archiefbescheiden een verschillende waarde. De eerste categorie zoekt vooral informatie en bewijsvoering in functie van hun opdracht, hun dagelijks werk; de tweede groep zoekt informatie voor het onderzoek, meestal historisch-wetenschappelijk onderzoek.

Om een archiefbestand goed te kunnen inventariseren, dit wil zeggen om het op een wetenschappelijke wijze te kunnen ontsluiten, moet de archivaris de werking en de structuur van de archiefvormer grondig kennen. Men kan dan ook met recht en reden zeggen dat een goede archivaris op de eerste plaats een goed kenner van instellingen

41. Cfr. de selectielijst in: G. Gadeyne, *Richtlijnen en aanbevelingen aan de hoofdgriffiers in verband met de bewaring, de selectie en de overdracht van het archief van de Rechtbank van Eerste Aanleg (Algemeen) en de burgerlijke rechtbanken voor de periode 1794-1970* (Miscellanea Archivistica. Manuale, 29), Brussel, 1998, p. 18-80.

42. H. Coppejans-Desmedt, "Selectie en vernietiging van hedendaagse archieven: een dwingende noodzaak", in: *Miscellanea Archivistica*, 17 (1977), p. 13-29; G. Maréchal, "Gemeentearchief: om beter te bewaren, verantwoord vernietigen een noodzaak", in: *Gemeentekrediet van België*, nr. 42 (okt. 1988), p. 37-49.

is. Goed geïnventariseerd zal het archief "een spiegel van een levende instelling" zijn⁴³.

Om degelijk als wetenschapper te kunnen functioneren dient de archivaris actief te participeren aan de historische wetenschap⁴⁴. Enerzijds zal de archivaris er dienen over te waken dat de eigen historische activiteit nooit in de plaats van het archivalistisch werk komt, anderzijds is de geschiedenis een onmisbaar element in de vorming van de archivaris, die, zeker op de drempel van de 21ste eeuw, natuurlijk ook zo goed mogelijk op de hoogte dient te zijn van het "eigentijds documentenbeheer". Toch is de archivaris méér dan enkel een "records manager". Al is Clio al lang niet meer de enige muze van de archivaris, "zij is, nu meer dan ooit, voor hem of haar een onontbeerlijke levensgezel"⁴⁵.

Al is de band met het historisch onderzoek primordiaal, toch is deze band in de loop van de afgelopen 25 jaar, met name in Nederland, maar ook in België, niet altijd door iedereen evident gevonden of verdedigd en is er in de verhouding tussen historici en archivariissen een spanning ontstaan. In 1972, in een periode net vóór de grote veranderingen in het arbeidsveld van de archivaris, wijdde de Vereniging van Archivariissen in Nederland een symposium aan het thema "De archieven en het wetenschappelijk onderzoek". Een verzuchting van professor I. Schöffer (RU Leiden) op dit symposium wil ik U niet onthouden: "Maar het mag toch óók niet zo worden" - zo bevestigde Schöffer - "dat de wetenschappelijke staf bij een archief alleen administratieve baasjes zijn, die niets anders doen dan brieven dicteren en vergaderingen aflopen. Tracht U alstublieft Uw jongere archiefambtenaren in de gelegenheid te stellen eigen onderzoek te doen tijdens hun dagelijkse taak, zoveel als maar mogelijk is"⁴⁶.

In de discussie bleek dat de Belgische archivariissen toen door een aantal Nederlandse collega's geprezen werden omwille van hun sterke band met de historische wetenschap. Dr. Carlos Wyffels, de toenmalige Belgisch algemene rijksarchivaris, gaf hierbij een toelichting. Hij beklemtoonde de waarde van de archivaris-historicus

43. Citaat naar een uitspraak van één van mijn leermeesters, wijlen archivaris prof. dr. Jan Buntinx (Rijksarchief Gent).

44. J. Decavele, "Archivaris versus historicus", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 73 (1997), p. 84-85. H. Coppejans-Desmedt, "Dankwoord voor de Cultuurprijs voor Historisch Onderzoek van de Stad Gent", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 74 (1998), p. 129 en W. Janssen, "Plädoyer für den Historiker-Archivar", in: *Janus*, 1992 (afl. 2), p. 132-135.

45. M. Duchain, "Clio et l'archiviste: mariage indissoluble ou union libre?", in: *Miscellanea in honorem Caroli Kecskeméti*, p. 131-142.

46. I. Schöffer, "Archieven en het universitair onderwijs", in: *Nederlands Archiefblad*, 76 (1972), p. 391.

die meetelt in de historisch-wetenschappelijke wereld en veelal ook zitting heeft in wetenschappelijke commissies, maar stelde tegelijk ook dat men de waarde van de archivaris niet mocht meten aan zijn geschiedkundige publicaties. Bij de archivaris diende volgens Wyffels het archiefwerk voorop te staan. Ook pleitte de algemene rijksarchivaris voor het laten voorzitten van de studiezaal door een archivaris en het laten beantwoorden van de vragen van correspondenten door die archivaris die daartoe het best geschikt is⁴⁷.

De betrokkenheid van archivariissen bij wat er elders in de wereld in en rond het vakgebied gebeurt is één van de elementen die de archivaris en de archivistiek uit de hoek halen waarin zij nog vaak worden geduwd. Tegelijk is het nodig dat de archivaris zich als specialist profileert: een specialist in de archivistiek, een specialist in de geschiedenis van de instellingen, een specialist die de brug kan slaan tussen geschiedenisonderzoek en bronnenkennis.

Navorsers die op een archiefdienst een beroep doen, willen zo snel mogelijk zo veel mogelijk nuttige informatie. Zij zoeken daarbij zelden op een systematische en gestructureerde wijze en schuiven de door archivariissen opgestelde inventaris vaak ter zijde. De archivaris kan dit vaststellen en zijn werk over een andere boeg gooien, m.a.w. de "klassieke" goed gestructureerde inventaris afzweren en "vraaggestuurde toegangen" gaan ontwikkelen, vanuit de overtuiging dat de inventaris alleen maar "gemaakt [is] om het depot te beheeren"⁴⁸. Zulke visie is niet zonder gevaar. De voor de onderzoeker meest bruikbare informatie is immers altijd contextgebonden informatie en juist de goed gestructureerde inventaris biedt de onderzoeker de context waarin de informatie is ontstaan.

Men kan niet ontkennen dat vele archiefgebruikers een archiefinventaris slecht gebruiken of de structuur ervan niet begrijpen. Het is dan ook de taak van de archivaris-auteur om, aan de hand van een goed geschreven en heldere inleiding, liefst geïllustreerd met schema's en organogrammen, een erg gebruiksvriendelijk werkinstrument aan te reiken. Toch schort er iets aan de wijze waarop onderzoekers zich op "het archief" storten. Een en ander is wellicht te wijten aan de vragen waarmee onderzoekers naar het archief komen en aan de manier waarop studenten in de geschiedenis met bronnen leren omgaan, m.a.w. aan de wijze waarop men studenten leert zoeken en aan de wijze waarop er over "archief" wordt gesproken. Daar dient wat

47. Interventie van dr. C. Wyffels tijdens de forumdiscussie op 3 nov. 1972, in: *Symposion over de archieven en het wetenschappelijk onderzoek*, p. 399-400.

48. Uitspraak van de Nederlandse archivaris Max Beekhuis, geciteerd in: Ch. Jeurgens & A. Jonkers, "Het ARA is niet van de 19e eeuw", in: *Archievenblad*, 103 (1999, afl. 2), p. 10.

aan gedaan te worden en men lost het probleem niet op met te verwijzen naar een keuzevak "archivistiek" in de licenties. Het archief en de archivistische principes zouden vanaf de eerste kandidatuur een duidelijke plaats in de historische opleiding dienen te krijgen. De cursussen heuristiek en historische methode lijken in dit opzicht het meest aangewezen, maar alle docenten moeten m.i. in dit verband een inspanning leveren wanneer zij het hebben over "de bronnen" van hun wetenschap.

Dat archivariissen en historici dreigen uiteen te groeien is al lang duidelijk. Op het eerder genoemde Nederlandse symposium van 1972 verklaarde de toenmalige directeur van de rijksarchiefschool Mr. Eric Ketelaar, de latere (tot in 1997) Algemene Rijksarchivaris van Nederland en nu hoogleraar archivistiek te Leiden, zich te ergeren aan "de wartaal die in de *Bijdragen en Mededelingen* van het Historisch Genootschap door historici wordt uitgeslagen over archiefpublicaties"⁴⁹. Toen al (in 1972!) schortte er in Nederland iets aan de relatie historicus-archivaris. Er werd door een deelnemer aan het symposium zelfs gewag gemaakt van "een kloof" tussen de archivariissen en de historici-niet archivariissen⁵⁰. Deze kloof werd er in Nederland gedurende de daarop volgende 25 jaar niet kleiner op.

De archiefwereld en met name het Nederlandse archiefwezen heeft zich tussen ca. 1970 en 1980 erg gespecialiseerd en geprofileerd en vele Vlaamse archivariissen kijken met een zekere afgunst op naar de collega's uit het Noorden. Er is bij onze noorderburen dan ook heel wat verwezenlijkt. De *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven* van S. Muller Fz., J.A. Feith en R. Fruin Th. Az. (1898) werd de bijbel van de moderne archivistiek⁵¹ en ook *Archiefbeheer in de praktijk* zag dankzij de Nederlandse collega's het licht⁵². Er is in Nederland een stevige archiefopleidingstraditie⁵³, en

49. Interventie van Mr. Ketelaar tijdens de forumdiscussie van 3 nov. 1972, in: *Nederlands Archiefblad*, 76 (1972), p. 405-406.

50. Interventie van dr. C. Dekker tijdens de discussies op 2 nov. 1972, in: *Nederlands Archiefblad*, 76 (1972), p. 346 en p. 359.

51. Ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de *Handleiding* verscheen *Tekst en context van de 'Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven' van 1898* (red. P.J. Horsman, F.C.J. Ketelaar & Th.H.P.M. Thomassen), Hilversum, 1998. Naast een aantal artikelen brengt deze bundel ook een anastatische herdruk van de tweede uitgave (Groningen, 1920).

52. *Archiefbeheer in de praktijk* (red. A. Van Giessel, F.C.J. Ketelaar & A.J.M. Den Teuling), Houten, 1986- (losbladige publicatie, met aanvullingen). Een reactie uit Vlaanderen: G. Maréchal, "Archiefbeheer in de praktijk in Vlaanderen: een omslag. Waardering van een handboek", in: *Nederlands Archiefblad*, 98 (1994), p. 158-165.

53. J.P. Sigmond, "Opleidingen aan de Rijks Archiefschool", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 64 (1988), p. 61-67 en Th. Thomassen, "Tussen gestaalde kaders en fluwelen kussens", in: *Archiefblad*, 102 (1998, afl. 4), p. 3-7.

Nederlandse archivariissen zoals Eric Ketelaar, Johan Van Albada, Theo Thomassen, Jan Van den Broek, Peter Horsman, Yvonne Bos-Rops en anderen zijn wereldwijd bekend. Dit strekt onze Nederlandse collega's tot eer. Het archiefwezen is in hun land goed ontwikkeld en beschikt over mensen, middelen en goede gebouwen en er werden door de overheid diverse actieplannen en projecten m.b.t. het archief gelanceerd. Zo werd, om voor de "aanzwelende papierstroom" een oplossing te vinden, van wal gestoken met het 'Project Invoering Verkorte Overbrengingstermijn', beter bekend als PIVOT, een selectiemethode die uitgaat van "een selectie van overheidsarchieef op hoofdlijnen". Uitgangspunt van PIVOT is niet het selecteren van bescheiden maar van handelingen, een aantrekkelijke, deels verdedigbare, maar toch erg omzichtig te hanteren selectiemethode⁵⁴.

Het Nederlandse archiefwezen had met PIVOT een oplossing voor het elimineren van het overvloedige archief gevonden en PIVOT-archivariissen trokken in het begin van de jaren '90 als missionarissen de wijde wereld in om overal hun blijde boodschap te verkondigen⁵⁵. Dat er ook binnen de eigen groep enige kritiek en gemor te horen was werd daarbij wel eens vergeten en dat vele historici, met name prof. dr. Paul Klep (KU Nijmegen), ernstige vragen stelden rond de PIVOT-selectiemethode, werd aanvankelijk nauwelijks gehoord⁵⁶. Ook in Vlaanderen werd de PIVOT-selectiemethode van nabij gevolgd, daarbij lieten Vlaamse collega's vaak een kritisch geluid horen⁵⁷. Uiteindelijk kwam er in Nederland overleg tussen historici en archivariissen, waarbij de historici corrigerend optraden. Gevolg van dit alles is, dat de in het najaar van 1997 aangetreden nieuwe Neder-

54. Over de PIVOT-selectiemethode en de discussie die daarrond in Nederland ontstond: "Discussiedossier archiefvernietiging", in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 108 (1993), p. 722-785 en A. De Baets, "Gekruiste degens: overheid, historici en archieven in Nederland", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 72 (1996), p. 237-242.

55. R. Hol, "Die Zergliederung der Handlungsträger. PIVOT: Die Umstellung der Bewertung von Papier auf die Bewertung von Handlungen durch die zentralen Staatsarchive in den Niederlanden nach 1940", in: *Bilanz und Perspektiven archivischer Bewertung. Beiträge eines Archivwissenschaftlichen Kolloquiums* (Hrg. A. Wettmann) (Veröffentlichungen der Archivschule Marburg, 21), Marburg, 1994, p. 47-61; Id., "PIVOT. L'avaluació dels documents moderns: un conte "inundant" de l'experiència holandesa", in: *Lligall*, 10 (1995), p. 139-153; P. Horsman, "Appraisal on Wooden Shoes. The Netherlands PIVOT project", in: *Janus*, 1997 (afl. 2), p. 35-41.

56. P.M.M. Klep, "About ethics of appraisal of archival records", in: *Janus*, 1992 (afl. 2), p. 61-71; Id., "Selectie en vernietiging van archiefmateriaal. Waar blijft het standpunt van de historici en van het Nederlands Historisch Genootschap?", in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 108 (1993), p. 190-197 en Id., "Een complementaire informatie-gerichte archiefselectie", *Ibidem*, p. 764-771.

57. G. Maréchal, "Pivoteren of met beide voeten op de grond? De bewaar- en vernietigingslijst", in: *Bibliotheek- & Archiefgids*, 70 (1994), p. 123-125.

landse Algemene Rijksarchivaris dr. Maarten van Boven in het Nederlandse *Archievenblad* verklaarde dat "het criterium 'Overheids-handelen op hoofdlijnen' een te beperkt bewaarcriterium is". Dr. Van Boven stelt tevens vast dat ten gevolge van de commotie rond PIVOT-methode het archiefwezen het vertrouwen bij sommige onderzoekers verloren heeft en dat de Nederlandse archivariissen ook "het imago van de archivaris, die ook historicus is of ten minste partner van de historicus is, [zijn] kwijtgeraakt". De historische expertise van de archivariissen dient volgens Van Boven dan ook opnieuw onder de aandacht gebracht te worden⁵⁸.

Gelukkig liep het in België en Vlaanderen niet zo een vaart en kan men nog niet van een volledige vervreemding tussen historici en archivariissen spreken. Toch ervaart een archivaris dat ook in Vlaanderen historici en archivariissen uiteengroeien. Dit is niet zozeer het gevolg van een incident rond een selectiemethode, het heeft te maken met het feit dat historici niet altijd goed op de hoogte zijn van de aanwezige archiefbestanden, nog te veel redeneren vanuit de vraag naar informatie en te weinig vanuit een heuristische vraagstelling en vooral al te weinig bekend zijn met de archivaliek, met de in de archivaliek gebruikte terminologie en met het werk en de taken van de archivaris. Het is dan ook een gelukkig feit dat op 25 april 1998, onder de titel 'Archivaris versus historicus', te Leuven een studiedag werd georganiseerd. Deze bijeenkomst, een initiatief van de archivariissen als onderdeel van de 'Dag van de Nieuwste Geschiedenis', had tot doel een hernieuwde kennismaking tussen historici en archivariissen mogelijk te maken⁵⁹. Het uiteengroeien van beide groepen wetenschapsbeoefenaars is immers heilloos.

*

* *

Het schijnt dat één van de kenmerken van de huidige maatschappij, die men "postmodern" noemt, is dat men weinig of geen contextuele verbanden legt. De tijd van het overwicht van de traditie lijkt dan ook voorbij. Informatie zonder context is dan misschien wel gemakkelijk in de computer op te slaan en terug te vinden, voor de

58. G. Valk, "De eerste 100 dagen van de nieuwe algemeen rijksarchivaris, in: *Archievenblad*, 102 (1998, afl. 2), p. 3-4.

59. Een verslag: G. Maréchal & J. Verhelst, "Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer. Archivaris versus historicus?" in: *Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis*, 20 (1998, afl. 2), p. 9-10.

archivaris én voor de historicus is dat soort informatie echter zeer arme en weinig bruikbare informatie.

Zou het niet één van de opdrachten van de archivaris kunnen zijn zich toe te leggen op het aanbieden van degelijke contextuele informatie? Dit zal in de toekomst één van de waarmerken van het werk van de archivaris worden. De archivaris dient immers niet alleen in staat te zijn informatie te bieden, hij/zij dient ook méér te bieden. Dat aanbod zal de vrucht zijn van het contact tussen archivistiek en historische wetenschap, tussen archivistiek en bestuurswetenschap, tussen archivistiek en nieuwe informatietechnologie. Daarbij zal de archivaris de "traditionele" archivistische principes niet overboord hoeven te gooien. Het is immers door specialisten aangetoond dat deze perfect toepasbaar zijn op archiefbescheiden die op moderne informatiedragers zijn opgeslagen.

Wanneer een archivaris op zulke vakkundige en eigentijdse wijze informatie aanbiedt, zal dit zowel het werk van de archivaris als het werk van de onderzoeker-historicus ten goede komen.